

KARACA-KANDEMİR UMUT ÖLÇEĞİ (KKUÖ)

Faruk Karaca | Fatih Kandemir

Prof. Dr., Din Psikolojisi | Dr., Din Psikolojisi

Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi | Erzincan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Öz: Bu çalışma kültürümüze özgü bir umut ölçeği geliştirmek için gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, 2014-2015 öğretim yılında Erzincan Üniversitesi'nde öğrenim gören toplam 1209 öğrenciden elde edilmiştir. Geliştirilen ölçek, *hedefe yöneliklik; umut ve anlamlılık; kararlılık* olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Birinci boyutta 5 madde, ikinci ve üçüncü boyutlarda 4'er madde bulunmaktadır. Ölçeğin psikometrik özellikleri için iç tutarlılık, test-tekrar test, doğrulayıcı faktör analizi ve ölçüt bağıntılı geçerlilik yöntemleri kullanılmıştır. Ölçüt bağıntılı geçerlilik için Snyder'in Sürekli Umut Ölçeği ile Scheier ve Carver'in Yaşam Yönelim Testi kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach Alfa tutarlılık katsayısı .82, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise ($r = .89$; $p < 0.01$) olarak hesaplanmıştır. 13 maddelik Karaca-Kandemir Umut Ölçeği'nin faktör analizi sonrası ölçeğin toplam varyansın % 55.353'ünü açıklayan 3 faktörlü bir yapı oluşturduğu görülmüştür. Yapılan analizler sonucunda ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Karaca-Kandemir Umut Ölçeği, Hedefe Yöneliklik, Umut ve Anlamlılık, Kararlılık

Karaca-Kandemir's Hope Scale

Abstract: This study was carried out to development a hope scale specific to our culture. Data of research were obtained from a total of 1209 students studying at the University of Erzincan in the academic year 2014-2015. Developed scale consists of three subscales: *goal-oriented, hope and meaningfulness, stability*. The first dimension consists of five items, the second and third dimensions consist of four items. For psychometric properties of the scale, internal consistency, test-retest, confirmatory factor analysis and criterion related validity were used. Snyder's Trait Hope Scale and Scheier and Carver's life Orientation Test were used for the criterion related validity. Cronbach Alfa internal consistency coefficient was found as .82. Moreover, test-retest reliability coefficient was found as ($r = .89$; $p < 0.01$). After factor analysis, Karaca-Kandemir's hope scale which consists of 13 items demonstrated that the scale yielded 3 three factors explaining 55,353 % of total variance explained. The results of the analysis of the scale demonstrated that Karaca-Kandemir's hope scale can be used as a valid and reliable instrument.

Keywords: Karaca-Kandemir's Hope Scale, Goal-oriented, Hope and Meaningfulness, Stability

مقياس الأمل عند قاراجا- قان دمير (KKUÖ)

ملخص: أجريت هذه الدراسة بهدف تطوير مقياس أمل خاص بثقافتنا، وقد تم الحصول على معطيات هذه الدراسة من الطلاب الذين درسوا في جامعة أرزنجان عام 2014-2015 البالغ عددهم 1209 طالباً، يتكون المقياس المطور من ثلاثة أبعاد تحتية تتضمن: التوجه نحو الهدف، التفاؤل واحتواء المعنى، الحزم. ذكرنا في البعد الأول خمس مواد، وفي البعد الثاني والثالث أربع موادٍ لكلٍ منهما، وقد تم استخدام مناهج الاتساق الداخلي، الفحص بعد الفحص، تحليل العامل المؤكد وأساليب صحة المعيار لمعرفة الخصائص السيكومترية. كما تم استعمال مقياس الأمل المستمر لدى سنايدر واختبار توجيه الحياة لـ شاير وكارفر من أجل التأكد من صلاحية تزامن المقياس. وقد تم حساب درجة اتساق مقياس كرونباخ ألفا وهي 82، أما درجة صحة الفحص بعد الفحص فهي: ($r = .89; p < 0.01$)

تبيّن بعد تحليل مقياس الأمل لدى قاراجا- كان دمير الذي يتألف من 13 مادةً أن 55.353 من مجموع اختلاف المقياس قد شكّل بنياً من ثلاثة عوامل. وفي نتيجة التحاليل التي أجريت تم التأكد من صلاحيته ومصداقيته كأداة قياسٍ. **كلمات مفتاحية:** مقياس الأمل عند قاراجا كان دمير، الأمل، التفاؤل، الإرادة، ضعف التفكير

Giriş

Yaşamda içkin bir şekilde bulunan ve insan varoluşunu tehdit eden içsel ya da dışsal engeller karşısında “ruhun çapası (the anchor of the soul)”¹ olarak bireyin umutsuzca sürüklenmesini engelleyen bir duygu olan umut kavramı İngilizce’de “hope”, Almanca’da “hoffen”, Fransızca’da “espérer” gibi sözcüklerle ifade edilmektedir. Bu bağlamda umut “*ummaktan doğan güven duygusu, ümit; bu duyguyu veren kimse veya şey*”² anlamına gelir. Bununla birlikte Goleman’a göre umut kavramı, teknik anlamda her şeyin er ya da geç yoluna gireceğine inanan aşırı iyimser görüşten öte bir şeydir.³ Bloch ise umudu henüz gerçekleşmemiş olan mümkün dönmek bir beklenti olarak tanımlamış ve umudun bir beklenti duygusu olduğunun altını çizerek bu duygunun bütün gönül hareketlerinin en insanisi olduğunu ifade etmiştir. Ona göre umut duygusu sadece insana açıktır ve insanın en geniş ve en parlak ufuklara açılmasını sağlar.⁴

Gelecekteki olaylarla ilgili pozitif sonuç beklentisiyle

¹Snyder, *The Psychology of Hope: You Can Get There from Here*, s.3.

²Türk Dil Kurumu Sözlüğü, s.1515.

³Goleman, *Duyusal Zeka Neden IQ’dan Daha Önemlidir?*, s.126-127.

⁴Ernst Bloch, *Umut İlkesi I*, s. 24. ve 103.

karakterize edilen hedonik karışım niteliğindeki bir duygu olan umut,⁵ her ne kadar bir duygu olarak düşünülse de, bu kavram sadece duygudan ibaret değildir. Zira, umudun bir de bilişsel yönü bulunmaktadır. Bu yön bireyin hedefe yönelik planlar yapması, gerektiği zaman bu planların gözden geçirilmesi, değiştirilmesi ve esnetilmesi için oldukça önemlidir. Hedefler ne olursa olsun onlara ulaşmak için gerekli irade ve yöneme sahip olduğumuz inancını ifade eden⁶ bu tanım, umutlu düşünceyi açık bir şekilde hedeflere bağlayarak⁷ bireyin geleceğe güvenle bakabilmesi için üzerinde sağlam bir şekilde durabileceği psikolojik bir platform oluşturur. Zira umut, gerçeklik temeli üzerinde yükselen bir duygudur. Bu açıdan bakıldığında gerçek anlamda bir umuda sahip olan insan için umut, hayatı toz pembe gösteren bir duygu da değildir. Bilakis umut, rasyonel bir zemin üzerinde yükselen bir duygu olduğu için, tehdit edici bir durumla karşı karşıya kalan birey için umut, bu rasyonel zeminin korunmasını sağlayan bir özellik arz etmektedir.⁸ Umudun temelde bir duygu olması bu kavramın duygu yelpazesindeki birçok duygu ile ilişkili olmasını da beraberinde getirmektedir. Örneğin umudu tamamen yok olmamış birey, umut etmiş olduğu şeyin objesine ulaşip ulaşamayacağı konusunda belli bir ölçüye kadar kaygı hissederken, umudunun tamamen yok olduğunu düşünmesi halinde üzüntü duyabilmektedir. Bu noktada devreye giren sabır bireyin amaçtan sapmasını engelleyerek onun hedefe yönelik yürüyüşünü kararlı bir şekilde sürdürmesine yardımcı olur. Umut ayrıca bireyin geçmiş tecrübelerine de sıkı sıkıya bağlı bir duygudur. Zira geçmişte yaşanılmış olan pozitif ya da negatif deneyimler bireyin kendilik algılarını da pozitif ya da negatif yönde etkileme potansiyeline sahip olduğu için onun şimdiki ve

⁵Corsini, "Hope", *The Dictionary of Psychology*, s.451.

⁶Goleman, *Duyusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?*, s.126-127.

⁷Snyder, "The Hope Mandala: Coping with the Loss of a Loved One", s.130.

⁸Fatih Kandemir, *Umut-İyimserlik ve Dindarlık İlişkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016, s. 45.

geleceğe yönelik eylemlerine dair duygu ve düşüncelerini de etkileyebilmektedir.

Bir var olma durumunu ifade eden umut, yaşamaya ve büyümeye eşlik eden ruhsal bir unsurdur. Bu nedenle umut yok olduğunda yaşam da olgusal ya da gizil, yani potansiyel olarak sona ermiş olacaktır. Bu açıdan bakıldığında umut, yaşamın doğasında, insan ruhunun dinamiğinde olan bir ögedir.⁹ Bu nedenle umut bireyin yaşama arzusuyla da yakından ilişkili bir duygudur. Şöyle ki, umut insanın en temel korkusu olan ölüm korkusunun bileşenlerinden biri olarak bilinen yok olma duygusundan kaynaklanan psikolojik sıkıntıların aşılmasında önemli bir fonksiyona sahiptir. Örneğin Kübler-Ross, ölmek üzere olan iki yüzden fazla hasta üzerinde yapmış olduğu çalışmada ölümün birdenbire gerçekleşmemesi ve şuurun kaybolmaması halinde hastaların, (1) inkâr, (2) öfke, (3) pazarlık etme, (4) depresyon ve (5) kabullenme şeklinde beş psikolojik aşamadan geçtiklerini tespit etmiştir.¹⁰ İfade edilmiş olan bu beş psikolojik aşama, esasen insanın “yaşama umudu”nun ısrarla sürdürülmesi anlamına gelmektedir.¹¹ Umut düzeyi yüksek olan kanserli hastaların daha uzun yaşama eğilimi göstermeleri de bu bağlamda değerlendirilebilir.¹²

Umutla İlgili Çalışmaların Kısa Tarihi

Umut kavramıyla ilgili teorik çalışmaların tarihi 13. yüzyıla kadar uzanmaktadır.¹³ Bu yüzyılda yaşamış olan Hristiyan din bilimci Aquinas (1225-1274), Socrates’in *cesaret, adalet, ilumluluk ve bilgelik* şeklinde dört kategoride tasnif etmiş olduğu

⁹Fromm, *Umut Devrimi*, s. 26-27.

¹⁰Kübler-Ross, *Death: The Final Stage of Growth*, s. 160-161.

¹¹J.E. Roedeliein, “Life, Theories of”, *Elsevier’s Dictionary of Psychological Theories*, s 363.

¹²Özlem Aslan, Kamile Sekmen, Şeref Kömürcü, Ahmet Özet, “Kanserli Hastalarda Umut”, C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 11 (2), ss. 18-24., s. 18., 2007.

¹³Akman ve Korkut, “Umut Ölçeği Üzerine Bir Çalışma” s. 193.

erdemlere, *inanç, umut ve merhamet* olmak üzere üç teolojik erdem¹⁴ ilave etmiştir. Aquinas bu ilavesiyle umutla ilgili teorik çalışmaları başlatmış olmakla birlikte, konu ile ilgili çalışmalar filozof ve tarihçi Hume (1711-1776) ve Alman filozof Kant (1724-1804) gibi filozoflarla ivme kazanmıştır. Hume, iyiliğin ya da kötülüğün belirsizliği durumunda bu belirsizliğin, her iki ihtimalin derecesine göre korku ya da umudu ortaya çıkaracağını¹⁵ ifade etmiştir.

Sistemik ve rasyonalist düşüncelerin karşısında yer alan Kierkegaard (1813-1855) ise, Hıristiyanlık dinini, onu karikatürleştiren Hıristiyanlara karşı savunmuş olduğu, “Ölümcül Hastalık Umutsuzluk” adlı eseri başta olmak üzere yazmış olduğu eserlerle Varoluşçuluğun temel referansını oluşturmuştur.¹⁶ Kierkegaard, söz konusu eserinde Hıristiyanlık bağlamında “umutsuzluk” kavramı konusunda derin teorik analizler yapmış olmakla birlikte, umut kavramına kitabının sadece birkaç yerinde değinmiştir. Umut kavramına önemli bir katkı yapan düşünürlerden biri de iki ciltlik eseri, “Umut İlkesi” ile Bloch (1885-1977) olmuştur. Fromm (1900-1980)’un yazmış olduğu, “Umut Devrimi” adlı eserde de umut kavramının “ne olup ne olmadığı” tartışması genel itibariyle duygusal temelde ele alınıp tartışılmıştır. Şöyle ki, Fromm’a göre umut, atlama anı geldiğinde sıçrayacak olan çömelik bir kaplan gibidir. Zira var olan ya da hiçbir zaman var olmayacak olan bir şeyi umut etmenin bir anlamı yoktur.¹⁷

Büyük ölçüde sosyal bilimler tarafından ihmal edilmiş

¹⁴Thomas Aquinas, *Summa Theologica*, (Çev.: W. J. Hill), C: 33, McGraw-Hill, New York 1966’dan Aktaran Blaine J. Fowers, “Virtues”, (Ed. Shane J. Lopez), *The Encyclopedia of Positive Psychology*, Volume 2, (1016-1023), Wiley-Blackwell, 2009, s. 1017.

¹⁵Hume, *İnsanın Doğası Üzerine Bir İnceleme*, s. 292.

¹⁶Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, s. 4.

¹⁷Fromm, *Umut Devrimi*, s. 23.

duygusal bir güç olan umutla¹⁸ ilgili çalışmaların 1950'lerden itibaren gelişmeye başlayan bilişsel psikoloji ile birlikte duygusal temelden “bilişsel” temele doğru bir evrilme sürecine girdiği görülmektedir. 1890'lı yıllarda insanın arzu ve duyguları gibi bilişsel süreçlere göndermede bulunarak psikolojiyi, “zihinsel yaşamın bilimi” olarak tanımlayan James'in zihinsel yaklaşımı,¹⁹ dönemin psikoloji iklimine hâkim olan psikanaliz ve özellikle de Skinner'in radikal davranışçı paradigmaları karşısında fazla etkin olamamıştır. Fakat, zeitgeist bu kez bilişsel yaklaşımın yanında yer almıştır. Bu nedenle, psikoloji tarihinde 1950'li yıllar davranışçılığın uyarıcı-tepki ilişkilerinden, “odak noktası” zihnin işleyişini anlamak olan bir yaklaşıma geçilip, bilişsel devrimin yaşandığı yıllar olarak kabul edilmektedir. Bu yıllarda özellikle Chomsky'in dil gelişim kuramı davranışçılığın uyarıcı-tepki ilişkilerinin sorgulanmasına neden olmuştur. Chomsky'e göre dil gelişimi taklit ya da pekiştirmenin ürünü olmaktan ziyade, bütün kültürlerde geçerli olan ve doğuştan gelen biyolojik bir programın ürünüydü. Yine aynı yıllarda dijital bilgisayarların ortaya çıkması²⁰ ve Maslow ve Rogers gibi psikologların öncülük etmiş olduğu Hümanist yaklaşımın insanın potansiyellerine dikkat çekmesi bu düşüncüyü daha da güçlendirmiştir. Bu gelişmeler, insanın pasif olarak uyarıcılara tepki veren bir varlık olmadığı, bilakis bilgiyi işleyebilen, kararlarını verebilen ve sorumluluk sahibi bir varlık olduğu düşüncesiyle sonuçlanmıştır.

1976 yılında “öğrenilmiş çaresizlik kuramı” ile adından bahsettiren ve pozitif psikolojinin kurucusu olan Seligman, bilişsel ve hümanist yaklaşımların rüzgârını da arkasına alarak umut kavramına farklı bir açılım kazandırmıştır. Ona göre, *“Umutlu olup olmamız, açıklama tarzımızın iki boyutu olan*

¹⁸Scioli ve ark., “Hope: Its Nature and Measurement”,s. 78.

¹⁹James, *The Principles of Psychology*, s. 1.

²⁰Goldstein, *Bilişsel Psikoloji*, s. 45-46.

kalıcılık ve yaygınlığa dayanır. Şanssız olaylara geçici ve özgül nedenler bulmak, umut sanatıdır: Geçici nedenler çaresizliği zamanla sınırlarken, özgül nedenler de çaresizliği özgün durumla sınırlar. Öte yandan, kalıcı nedenler çaresizliği geleceğe taşırken, evrensel nedenler ise çaresizliği tüm girişimlerinize yaygınlaştırır. Bu bağlamda şanssız olaylara kalıcı ve evrensel nedenler bulmak, bir umutsuzluk uygulamasıdır.”²¹

Umut kavramıyla ilgili yapılmış olan tanım ve açıklamalara rağmen, kavrama belki de en büyük katkıyı Snyder yapmıştır. Umudun bilişsel ve duygusal olmak üzere iki boyuta sahip olduğunu vurgulayan ilk kuramcılardan Bloch (1954-1959)²² gibi araştırmacılar hariç, önceki araştırmacıların bazılarının kavrama daha çok duygusal bir anlam yüklemelerine rağmen Snyder, umudun biri duygusal, diğer de bilişsel olmak üzere iki boyuta sahip olduğunu belirlemiştir. Bununla birlikte Snyder, bilişsel boyutun duygusal boyuttan daha önemli olduğunu yapmış olduğu çalışmalarla ortaya koymuştur. Onun geliştirmiş olduğu, “Umut Teorisi” bu konuda bilinen en önemli çalışmasıdır. Snyder’in editörlüğünü yapmış olduğu, *Handbook of Hope* adlı kitap ve yazmış olduğu birçok makalelerin yanında, kaleme almış olduğu, *Psychology of Hope* çalışmaları onun kavrama yapmış olduğu katkıların en belirgin işaretleridir.

Scioli ve arkadaşlarının da belirttiği gibi, umut Aristoteles’ten Marcel’e kadar her çağda birbirinden farklı disiplinlerden birçok düşünürün üzerinde önemle durmuş oldukları bir olgudur. Bu düşünürlerin arasında birçok ateist filozof ve bilim adamı olduğu gibi, manevî inanca sahip olan birçok düşünür de vardır. Scioli ve arkadaşları bu durumu Tablo 1’deki gibi özetlemiştir.²³

²¹Seligman, *Öğrenilmiş İyimserlik*, s. 55.

²²Bloch, *Umut İlkesi I*, s. 30.

²³Scioli ve ark., “Hope: Its Nature and Measurement”, s. 78.

Tablo 1. Disiplinlerarası Umut Kavramları

Sıra No	Disiplinler	Teorisyenler	Umut Literatürüne Katkıları
1	Hastabakıcılık/Hemşirelik	Miller ve Powers (1988)	Yaşam Memnuniyeti, Tehlikeden Kaçınma
		Dufault ve Martocchio (1985)	Genelleştirilmiş ve Özelleştirilmiş Umut
		Nowotny (1989)	İçsel Hazırbulunuşluluk, Bir Gelecek Olasılığı
		Herth (1991)	Zamana Özgü ve Evrensel Umut
2	Felsefe	Bloch (1986)	Üç Zamanlı Ruhsal Üstünlük Olarak Umut
		Marcel (1962)	Güven ve Açıklık
		Lynch (1965)	Destekleyici ve Özgürleştirici İlişkiler
		Godfrey (1987)	Hedefe İlişkin ve Varlık Yönelimli Umut
3	Psikoloji	Erikson (1950)	Temel Güven
		Mowrer (1960)	Şartlı Bir Tepki Olarak Umut
		Stotland (1969)	Hedef Beklentileri
		Pruyser (1987)	Bir Manevi Bağlanma Olarak Umut
		Snyder ve ark. (1991)	Hedefe Yönelik Kararlılık ve Yollar Planlama
4	Psikiyatri	Menninger (1959)	Temel Başa Çıkma Kaynağı Olarak Umut
		J. Frank (1968)	Psikoterapideki Ortak Faktör
5	Teoloji	Moltmann (1993)	Umut Kaynağı Olarak Din

Kaynak: Scioli ve ark., "Hope: Its Nature and Measurement". s. 83.

Umudu Ölçme Çalışmaları

İnsanın ruh ve beden sağlığı için oldukça önemli bir kavram olan umut, 1960'lardan sonra işlevsel bir yaklaşımla incelenmeye başlanmıştır.²⁴ Bu çalışmalar özellikle pozitif psikolojiyle birlikte ivme kazanmıştır. Zira pozitif psikoloji açısından umut, başarı motivasyonu da dâhil olmak üzere bireyin motivasyonunu besleyerek onun davranışlarını etkileme konusunda merkezî bir role sahiptir.²⁵ Bu bakımdan umut, hasta bireyler için olduğu kadar, sağlıklı bireyler için de oldukça önemli bir kavramdır. Aslında umut, sağlık hizmetleri sağlayan insanların iyileştirici etkisine binaen tedavi süreçlerinde üzerinde sıkça durdukları bir duygudur. Bu doğrultuda umudu belirlemeye yönelik çalışmaların hem sağlıklı hem de hasta

²⁴Tarhan ve Bacanlı, "Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", s. 3.

²⁵Kenny ve ark., "Achievement Motivation Among Urban Adolescents: Work Hope, Autonomy Support, and Achievement-Related Beliefs", s. 206.

bireyler üzerinde yürütüldüğü görülmektedir.²⁶

Umut düzeylerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilen ölçeklerden bazıları şunlardır: Sarıçam ve Akın²⁷ tarafından kültürümüze uyarlaması yapılan *Bütünleyici Umut Ölçeği*,²⁸ umudu bütünleştirilmiş bir yaklaşımla inceleyen *Sürekli Umut Ölçeği* ve *Durumluk Umut Ölçeği*,²⁹ Aslan ve arkadaşları tarafından uyarlanmış olan *Herth Umut İndeksi*,³⁰ *Miller Umut Ölçeği*³¹. Yukarıda yer verilen son iki ölçek hasta kişiler üzerinden bireylerin umut düzeylerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilmiştir. *Herth Umut İndeksi*'nin uyarlanma çalışmasındaki örneklem grubunun kanserli hastalardan oluşması (n=246) bu durumu örnekler niteliktedir.

Birçok kültürde olduğu gibi ülkemizde de umudun ölçülmesi konusunda en fazla kullanılan ölçeklerin başında hiç kuşkusuz Snyder ve arkadaşları tarafından geliştirmiş olup, Akman ve Korkut (1993) ile Tarhan ve Balcı (2015) tarafından kültürümüze uyarlanan *Sürekli Umut Ölçeği*³² gelmektedir. Umudu iki boyutlu olarak ele alan Snyder ve arkadaşları onu, (1) *hedefe yöneliklik (pathways)* (2) *hedefe yönelik kararlılık (agency) düşünceleri*³³ olarak tanımlamışlardır. Daha önceden de ifade edildiği gibi, umudu bilişsel ve duygusal bileşenlerin bir bütünü olarak ele alıp kavramlaştırmış olan Snyder ve arkadaşları ölçek geliştirme çalışmalarında bu bileşenleri dikkate almışlardır.

²⁶Tarhan ve Bacanlı, "Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", s. 3.

²⁷Sarıçam ve Akın, "Bütünleyici Umut Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması".

²⁸Schrank ve ark., "Development and Validation of an Integrative Scale to Assess Hope".

²⁹Scioli ve ark., "Hope: Its Nature and Measurement".

³⁰Herth, "Abbreviated Instrument to Measure Hope: Development and Psychometric Evaluation".

³¹Miller, "Hope: A Construct Central to Nursing", p. 12.

³²Snyder ve ark., "The Will and the Ways: Development and Validation of an Individual Differences Measure of Hope".

³³Snyder ve ark., "The Role of Hope in Cognitive-Behavior Therapies", s. 747.

Yapılan literatür taramalarında umudu ölçmek için bizzat kültürümüzden üretilmiş müstakil bir ölçeğin varlığı tespit edilememiştir. Son yıllarda özellikle pozitif psikolojinin ülkemizde de yaygınlık kazanması umut kavramının bir anlamda empirik olarak araştırılmasını da gerekli kılmıştır. Bu noktada, içerisinde umut ve iyimserliğin de yer almış olduğu erdemleri insanın iyi oluşu için psikoterapi sistemine dâhil ederek, her biri ile ilgili birçok empirik araştırmalar yapan pozitif psikolojinin kurucusu Seligman ve arkadaşları olmuştur. Her ne kadar önceden Frankl gibi bazı psikologlar “umut ve anlam” gibi değerleri terapi tekniklerinde kullanmışlarsa da, onların açıklamaları genel anlamda teoriden öteye geçememiştir. Dolayısıyla umut gibi önemli bir kavramı empirik olarak inceleyebilmek oldukça önem arz etmektedir. İfade edilmiş olan nedenlerden dolayı bu çalışma umut literatürüne önemli bir katkı sunmasının yanında bireylerin umut düzeylerini kültüre özgü olarak geliştirilmiş bir ölçekle tespit edebilme imkânını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Yöntem

Araştırma Grubu

Bu çalışma 2014-2015 öğretim yılında Erzincan Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerden oluşturulmuş olan çalışma gruplarıyla gerçekleştirilmiştir. Tecrübi veriler çalışma grubunu oluşturan İlâhiyat Fakültesi, İlköğretim Matematik Öğretmenliği Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tarih Bölümü, Fen Bilgisi Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, PDR, Mühendislik Fakültesi, Müzik Bölümü ile İktisadi ve İdari Bilimler fakültesinde okuyan yaşları 18 ile 23 ve üzeri arasında değişen toplam 1209 kişiden elde edilmiştir. Araştırmanın hangi aşamasında hangi çalışma grubuyla çalışıldığı ve araştırmanın örneklem grubunun cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre dağılımı Tablo 2 ve Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 2. Orneklemin Cinsiyet Değişkenine Göre Dağılımı

Değişkenler	Uygulama (1)*	Uygulama (2)**	Uygulama (3)***	Uygulama (4)*
Kadın	236 %56,1	190 %60,5	37 %74	244 %56,4
Erkek	185 %43,9	124 %39,5	13 %26	189 %43,6
Toplam	421 %100	314 %100	41 %100	433 %100

* Birinci Ön Uygulama Grubu

** İkinci Ön Uygulama Grubu: Faktör Analizleri Çalışma Grubu

*** Test-Tekrar Test Güvenirlik Çalışması Grubu

**** Ölçüt Bağımlı Geçerlik Çalışması Grubu

Tablo 3. Orneklemin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Değişkenler	Uygulama (1)	Uygulama (2)	Uygulama (3)	Uygulama (4)
18-20	140 %33,3	78 %24,8	1 %2	127 %29,3
21-23	220 %52,3	176 %56,1	32 %64	243 %56,1
23+	61 %14,5	60 %19,1	17 %34	63 %14,5
Toplam	421 %100	314 %100	41 %100	433 %100

Veri Toplama Araçları

Karaca-Kandemir Umut Ölçeği (KKUÖ): Araştırmacılar tarafından geliştirilme aşamasında olan KKUÖ taslak formu.

Sürekli Umut Ölçeği (The Trait Hope Scale) : Snyder ve arkadaşları tarafından geliştirilen sürekli umut ölçeği³⁴ 12

³⁴Snyder ve ark., "The Will and the Ways: Development and Validation of an Individual Differences Measure of Hope".

maddeden oluşan 8'li Likert tipi bir ölçektir.³⁵ Ölçek, *hedefe yöneliklik* (agency) ve *hedefe yönelik kararlılık* (pathways) *düşünceleri* olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır.³⁶ Söz konusu ölçeğin Türk toplumuna standardizasyonu için iki çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan ilki “Umut Ölçeği Üzerine Bir Çalışma” adıyla Akman ve Korkut³⁷ tarafından yapılmış, ikincisi ise 8'li Likert şeklinde “Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması” adıyla Tarhan ve Bacanlı³⁸ tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çalışmada gerek geliştirilmesi planlanan ölçeğin cevap skalasına uygunluğundan, gerekse de birçok yüksek lisans ve doktora çalışmasında kullanılmış olmasından dolayı Akman ve Korkut'un çalışması tercih edilmiştir. Bununla birlikte bu tercihimizde çalışma grubunda bulunan denekleri daha fazla tercihte bulunma yükünden kurtararak, çalışmanın güvenirligini arttırma isteğimiz de etkili olmuştur.

Türkçe'ye uyarlanmış olan *Sürekli Umut Ölçeği* 12 maddeden oluşmakta olup, ölçeğin boyutları orijinal ölçekte olduğu gibi iki faktörlü bir yapıya sahiptir. Ölçeğin 1., 4., 7. ve 8. maddeleri *hedefe yöneliklik* boyutu ile ilişkiliyken, 2., 9., 10. ve 12. maddeleri ise *hedefe yönelik kararlılık* boyutu ile ilişkilidir.

Yaşam Yönelimi Testi-YYT (Life Orientation Test): Söz konusu ölçek Scheier ve Carver tarafından deneklerin genelleştirilmiş sonuç beklentileri şeklinde tanımlanmış olan *eğilimsel iyimserlik* düzeylerinin belirlenmesi için

³⁵Snyder ve ark., “Hope Theory: A Member of The Positive Psychology Family”, s. 268.

³⁶Snyder ve ark., “The Will and the Ways: Development and Validation of an Individual Differences Measure of Hope”, s. 570.

³⁷Akman ve Korkut, “Umut Ölçeği Üzerine Bir Çalışma”.

³⁸Tarhan ve Bacanlı, “Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”.

geliştirilmiştir.³⁹ Ölçeğin Türk toplumuna uyarlama çalışmaları ise Aydın ve Tezer tarafından yapılmıştır.⁴⁰

12 maddeden oluşan Yaşam Yönelim Testi 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte yer alan 1., 4., 5., ve 11. maddeler iyimser yaşam yönelimi ile ilişkiliyken, 3., 8., 9. ve 12. maddeler ise kötümser yaşam yönelimiyle ilişkilidir.

Ölçek Maddelerini Belirleme Süreci

KKUÖ’nün geliştirilmesi sürecinde genel olarak, “(1) problemi tanımlama”, “(2) madde (soru) yazma”, “(3) uzman görüşü alma” ve “(4) ön uygulama yapma” olmak üzere dört aşama takip edilmiştir.

Problemi tanımlama sürecinde incelenmesi düşünülen değişken ile diğer ilgili değişkenler kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalardan yararlanılarak belirlenmeye çalışılmıştır.⁴¹

Madde yazımı aşamasında konuya ilişkin olarak yapılan literatür taramasından sonra yüz yedi (107) maddelik bir havuz oluşturulmuş, daha sonraki süreçte yapılan çalışmalarla havuzdan beş (5) madde çıkartılarak madde sayısı 102’ye düşürülmüştür. Ardından da Likert tipi 3’li bir taslak form hazırlanmıştır.

Uzman görüşü alma aşamasında ise taslak formlar alanında uzman olan 10 kişiye gönderilerek onlardan bu formda yer alan maddelerin umudu ölçüp ölçemeyeceğine dair görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan alınmış olan geri bildirimler sonucunda madde havuzu 43’e düşürülmüştür.

Daha sonraki süreçte kırk üç (43) madde elli sekiz (58) öğrenciye okutularak “anlaşılmayan” ya da “yanlış anlaşılan” maddeler tespit edilerek gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Son olarak Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden iki (2) uzman tarafından incelenmiş olan

³⁹Scheier ve Carver, “Optimism, Coping, and Health: Assessment and Implications of Generalized Outcome Expectancies”, s. 219.

⁴⁰Aydın ve Tezer, “İyimserlik, Sağlık Sorunları ve Akademik Başarı İlişkisi”.

⁴¹Büyükoztürk ve ark., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, s. 126.

ölçek maddelerine son şekli verilmiştir. Böylece Likert tipi 5'li *ön uygulama formu* oluşturulmuştur. Deneklerden ölçek formunda yer alan her bir maddenin kendilerine ne kadar uygun olduğunu 1'den 5'e doğru sıralanan dereceli bant üzerinde "1= Tamamen Katılmıyorum", "2= Katılmıyorum", "3= Kararsızım", "4= Katılıyorum" ve "5= Tamamen Katılıyorum" şeklinde işaretlemeleri istenmiştir.

Son aşamada SPSS 22 ve LISREL 8 istatistik programları kullanılarak gerekli analizler yapılmıştır. Daha sonraki süreçte ölçek formunda işaretleme yapacak olan deneklerin ölçeğin madde yükünün fazla olması nedeniyle bazı maddeleri okumadan işaretleme yapabileceği ihtimali düşünülerek 43 maddelik ölçek öncelikle 421 kişilik öğrenci grubuna uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda birden fazla boyutta yüksek yük değerlerine sahip olan maddelerinin elenmesiyle madde havuzu yirmi dokuz (29) düşürülmüştür. Daha sonra yeni bir ön uygulama formu hazırlanarak ikinci uygulama 314 kişilik bir grupta gerçekleştirilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizi

Karaca-Kandemir Umut Ölçeği'nin yapı geçerliliğini saptamak için açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Öncelikle teorik olarak belirlenmiş olan değişkenlerden, yani gözlenen değişkenlerden oluşan faktörlerin birbirlerinden bağımsız bir biçimde faktörleşip faktörleşmediklerini belirleyebilmek amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bu anlamda faktör analizi, ölçme aracının geçerliliğine ilişkin tek bir katsayı vermek yerine, faktör yapısını ortaya çıkarmak ya da daha önceden kestirilen faktör yapısını doğrulamak için kullanılır. Böylece, faktör analizi sonucunda ulaşılan bilgiler, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yapılacak olan güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları ile ölçme aracından elde edilecek puanlar doğrultusunda yapılacak olan

diğer istatistiksel çözümlemelere ilişkin bir yol haritası sunar.⁴² Çalışmada ayrıca, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığı ve bu veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi vererek, ölçekten elde edilen verilerin faktör analizi için uygunluğunu test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı analizi yapılmıştır. Bununla birlikte değişkenler arasında bir ilişkinin var olup olmadığını belirlemek amacıyla da Barlett Küresellik Testi⁴³ uygulanmış olup bulgular Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. KMO ve Bartlett's Testi

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		.925
	Approx. Chi-Square	3627,470
Bartlett's Test of Sphericity	df	406
	Sig.	.000

Tablo 4 incelendiğinde KMO katsayısının 0.92 olduğu görülmektedir. Bu değer faktörleştirilebilirlik için 0.60'tan yüksek çıkması beklenir.⁴⁴ Yine tabloda Barlett küresellik testine ilişkin Ki-kare değerinin (3627,470; $p < .000$) düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir. Böylece verilerin faktör analizine uygunluğu belirlendikten sonra 29 maddenin kuramsal temelde 3 faktöre ayrılacağı öngörülmüştür. Esasen, ölçeğin 3 faktörlü bir yapıya sahip olması tarafımızdan da arzu edilmiştir. Zira, çok faktörlü ölçeklerde faktör sayısının yüksek tutulması, açıklanan varyansı arttırmakta ancak, faktörlerin isimlendirilmesinin anlamlı kılınmasında çeşitli zorluklar yaşanmaktadır.⁴⁵ Daha sonra ölçek maddelerine temel bileşenler analizi yapılmış, kavramsal

⁴²Çoklu ve ark., *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*, s. 177.

⁴³Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorumu*, s. 126.

⁴⁴Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorumu*, s. 126.

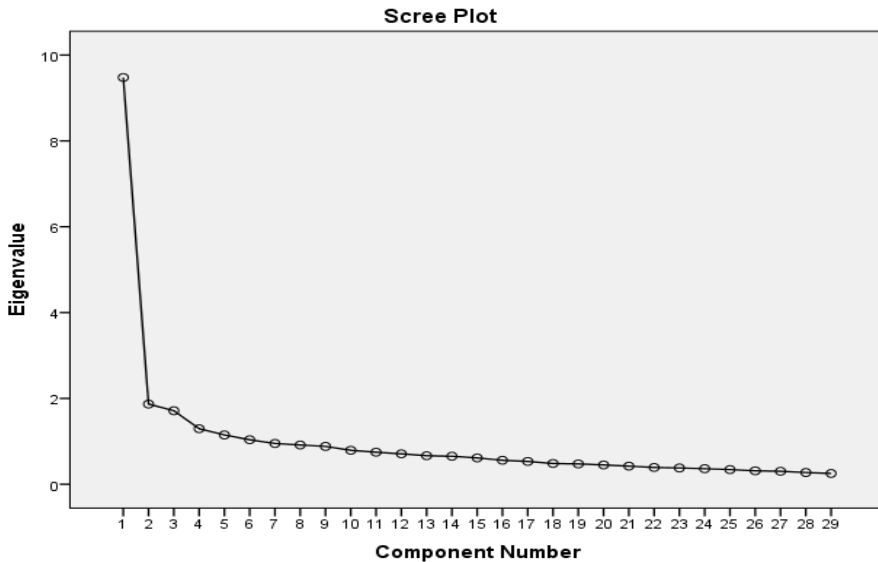
⁴⁵Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorumu*, s. 125.

anlamlılığın sağlanabilmesi için de varimax dik döndürmesi uygulanmıştır. Tablo 5'te görüldüğü gibi 3 faktöre dağılan 29 maddelik KKUÖ, toplam varyansın % 45,029'unu açıklayan öz değeri 1,854'ten yukarı olan 3 faktörlü bir yapı oluşturmuştur. Faktör sayısını belirlemede kullanılan diğer bir yöntem de Scree Plot testidir. Yamaç-Birikinti grafiği olan Scree Plot testi sonucu oluşan grafikte, birinci faktörden sonra yüksek ivmeli bir düşüş gözlenmekte olup, bu durum ölçeğin genel bir faktöre sahip olabileceğini göstermektedir.⁴⁶ Öte yandan, grafikte ikinci ve üçüncü faktörden sonra da ivmeli bir düşüş gözlenmekte olup, buna göre ölçeğin üç faktörlü olabileceği düşünülür. Dördüncü ve sonraki faktörlerde grafiğin genel gidişatı yatay olup, önemli bir düşüş eğimi gözlenmemiştir. Yani dördüncü ve sonraki faktörlerin varyansa katkıları birbirine yakındır (Bkz. Şekil 1).

Tablo 5. KKUÖ'ye İlişkin Maddelerin ve Faktörlerin Varyansı Açıklama Oranları

Faktörler	Öz Değer	Açıklanan Varyans	Toplam Açıklanan Varyans
1	5,720	% 22,723	% 22,723
2	2,256	% 12,894	% 35,617
3	1,854	% 9,412	% 45,029

Şekil 1. KKUÖ'nün Scree Plot Test Sonucu

Yukarıda ifade edilmiş olan verilerin 3 faktörlü bir ölçek yapısını desteklediği görülmektedir. Ölçeğin faktör yük matrisleri ise Tablo 6'daki gibi bir dağılım göstermiştir.

Tablo 6. Varimax Döndürme Yöntemi Sonrası Ortaya Çıkan Faktör Yükleri Matrisi

Maddeler	F 1	F 2	F 3
M 11	,706	,101	,312
M 21	,681	,291	,045
M 27	,668	,125	,191
M 10	,661	-,024	,291
M 20	,655	,048	,299
M 8	,638	,142	,309
M 7	,635	,421	,072
M 9	,620	-,005	,308
M 19	,592	,462	,087
M 28	,589	,242	,148
M 3	,554	,371	,044
M 22	,552	,271	,238
M 18	,504	,207	,026
M 26	,494	-,020	,447
M 25	,474	,417	,055
M 15	,460	,174	-,029
M 17	-,012	,712	,358
M 2	,046	,695	,215
M 29	,097	,664	,309
M 5	,470	,598	,089
M 4	,439	,574	-,015
M 23	,457	,528	,026
M 1	,333	,454	,075
M 16	,058	,084	,594
M 24	,016	,056	,589
M 13	,124	,102	,572
M 14	,248	,104	,555
M 12	,187	,183	,421
M 6	,125	,174	,368

Yapılan analiz sonucunda 3., 7., 19., 25. ve 26. maddeler bulunmuş olduğu boyutun içeriği ile örtüşmediği, 1. ve 23. maddeler farklı boyutlarda yüksek değerler gösterdiği için ölçekten çıkartılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçeğin bu haliyle toplam varyansın % 45.663'ünü açıkladığı görülmüştür.

Açıklanan varyansın yüksek olması, ilgili kavram ya da yapının o derece iyi ölçüldüğünün bir göstergesi olduğundan⁴⁷ varyansı yükseltebilmek için 2., 9., 10., 13., 14., 15., 18., 22. ve 28. maddeler ölçekten çıkartılarak yeni bir analiz yapılmıştır. Analiz sonucunda ölçekte öz değeri 1'den büyük olan 3 faktör tespit edilmiş, 1. faktörü oluşturan 4, 5, 9, 10 ve 12. maddeler “*hedefe yöneliklik*”, 2. faktörü oluşturan 1, 2, 8 ve 13. maddeler “*umut ve anlamlılık*” ve 3. faktörü oluşturan 3, 6, 7 ve 11. maddeler ise “*kararlılık*” olarak isimlendirilmiştir. Puanlama sırasında 3, 6, 8, 11 ve 13. maddeleri ters çevrilecek olan ölçeğin bu haliyle toplam varyansın % 55,353'ünü açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin faktörlerinin varyansı açıklama oranları ve faktör yükleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. KKUÖ'ye İlişkin Faktörlerin Varyansı Açıklama Oranları ve Faktör Yükleri

Ölçeğin Tümü İçin:			
Açıklanan Toplam Varyans: % 55,353			
$\alpha = .82$			
Faktör Yükleri			
	F1	F2	F3
	Hedefe Yöneliklik	Umut ve Anlamlılık	Kararlılık
Maddeler	Öz Değer: 4,517	Öz Değer: 1,374	Öz Değer: 1,304
	Açıklanan Varyans: % 24,945	Açıklanan Varyans: % 16,523	Açıklanan Varyans: % 13,885
	$\alpha = .83$	$\alpha = .76$	$\alpha = .51$
10	,771	,203	,027
12	,760	,133	,114
9	,731	,066	,206
5	,689	,145	,267
4	,683	,096	,329
8	,016	,822	,266
13	,116	,760	,230
2	,492	,615	,140
1	,491	,603	,034
11	,027	,088	,703
6	,225	,098	,611
3	,202	,004	,580
7	,079	,204	,469

⁴⁷Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorumu*, s. 125.

KKUÖ'nün Toplam-Madde Analizi

Tablo 8'de görüldüğü gibi, KKUÖ'nün toplam-madde korelasyonları .43 ile .67 arasında sıralanmıştır.

Tablo 8. Karaca-Kandemir Umut Ölçeği Toplam-Madde Korelasyonları

No	Maddeler	r
10	Beni hayata bağlayan şey, hedeflerime ulaşacağıma dair inançtır.	.64
12	Azım sayesinde tüm hayallerimi gerçekleştirebileceğime inanırım.	.64
9	Her engeli bir meydan okuma olarak gördüğüm için onunla savaşıyorum.	.63
5	Hedeflerime ulaşma konusunda yoluma engeller çıksa da, bir şekilde bu engelleri aşabilirim.	.66
4	Bir hedefe ulaşmak için birçok alternatif yol planlayabilirim.	.66
8	Hayattan zevk alamıyorum.	.59
13	Yaşamak çoğu zaman anlamsızdır.	.60
2	Gelecekle ilgili hayal kurmak beni heyecanlandırır.	.60
1	Her doğan gün yeni bir umuttur.	.67
11	Eleştirilmek kendimi kötü hissetmeme neden olur.	.44
6	Bir işe başladıktan sonra o işin sonunu kolay kolay getiremem.	.51
3	Bir işte başarısızlığa uğradığımda tekrar o işle uğraşmam.	.44
743

$n < .01$

Analiz sonuçları incelendiğinde açıklanan varyansın yüksek olduğu ve ölçek maddelerinin faktör yükleri ile toplam-madde korelasyonlarının kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir. Ölçekte yer alan maddelerin 8'i (1, 2, 4, 5, 7, 9, 10 ve 12) "her doğan gün yeni bir umuttur" maddesinde olduğu gibi olumlu bir cümle yapısına sahipken, 5 madde (3, 6, 8, 11 ve 13) ise

“yaşamak çoğu zaman anlamsızdır” gibi olumsuz cümle yapısına sahiptir. Puanlamada olumsuz cümle yapısına sahip maddeler (1→5; 2→4; 3→3; 4→2; 5→1) şeklinde ters çevrilmektedir. Bu haliyle ölçekten alınabilecek en düşük puan 13 iken en yüksek puan ise 65’dir. Alınan yüksek puanlar bireyin umut düzeyinin yüksek olduğuna, düşük puanlar ise umut düzeyinin düşük olduğuna işaret etmektedir.

Doğrulamalı Faktör Analizi

Kuramsal temelde 13 maddeden oluşan 3 faktörlü yapı elde edildikten sonra Açıklayıcı (Explanatory) Faktör Analizi sonuçları temel alınarak ölçüğün 3 boyutlu yapıya ait modeli Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ile test edilmiştir. DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri [Uyum iyiliği, Düzeltmiş Uyum İndeksi, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi, Normlaştırılmış Uyum İndeksi, Normlaştırılmamış Uyum İndeksi, Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü ve Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karekökü] incelenmiş ve Ki-kare değerinin ($\chi^2= 178.94$, $df= 62$, χ^2/df oranı=2.88) kabul edilebilir düzeyde anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Uyum İndeksi değerleri RMSEA= .078, S-RMR= .071, GFI= .92, CFI= .95, AGFI= .88, NFI= .92 ve NNFI= .94 olarak bulunmuştur. Bu uyum indeksi değerlerinden hareketle model ve gözlenen veri arasında uyumun Tablo 9’da da görülebileceği gibi kabul edilebilirlik sınırları arasında olduğu⁴⁸ ve önerilen modelin makul düzeyde uyum gösterdiği bulgulanmıştır.

⁴⁸Schermelleh-Engel ve ark., “Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures”, s.52.; Sümer, “Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar”, s. 61.

Tablo 9. KKUÖ'nün Model Uygunluğunun Değerlendirilmesine İlişkin Uyum Değer Aralıkları ve KKUÖ Uyum Değerleri

Uyum Ölçüleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	KKUÖ Uyum Değerleri
RMSEA	$0 \leq \text{RMSEA} \leq .05^*$	$.05 \leq \text{RMSEA} \leq .08^*$.078
S-RMR	$0 \leq \text{S-RMR} \leq .05^*$	$.05 \leq \text{S-RMR} \leq .10^*$.071
GFI	$.95 \leq \text{GFI} \leq 1.00^*$	$.90 \leq \text{GFI} < .95^*$.92
CFI	$.97 \leq \text{CFI} \leq 1.00^*$	$.95 \leq \text{CFI} < .97^*$.95
AGFI	$.90 \leq \text{AGFI} \leq 1.00^*$	$.85 \leq \text{AGFI} < .90^*$.88
NFI	$.95 \leq \text{NFI} \leq 1.00^*$	$.90 \leq \text{NFI} < .95^*$.92
NNFI	$.95 \leq \text{NNFI} \leq 1.00^{**}$	$.90 < \text{NNFI} < .95^{**}$.94
χ^2/df	$0 \leq \chi^2/\text{df} \leq .05^*$	$0 < \chi^2/\text{df} \leq 3^*$	178.94/62= 2.88

* Schermelleh-Engel ve diğ., 2003

** Sümer, 2000

Ölçüt Bağıntılı Geçerlilik

Karaca-Kandemir Umud Ölçeği'nin ölçüt bağıntılı geçerlilik çalışmaları üniversite öğrencilerinden oluşan 433 denegın katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Yapılan bu çalışmalarda KKUÖ'nün korelasyon katsayıları Tablo 10'da da görüldüğü gibi Umud ölçeği ile ($r=.67$; $p<.01$), YYT'nin iyimser yaşam yönelimi ile ($r=.54$; $p<.01$) ve kötümser yaşam yönelimi ile ise ($r = -.41$; $p<.01$) şeklinde hesaplanmıştır.

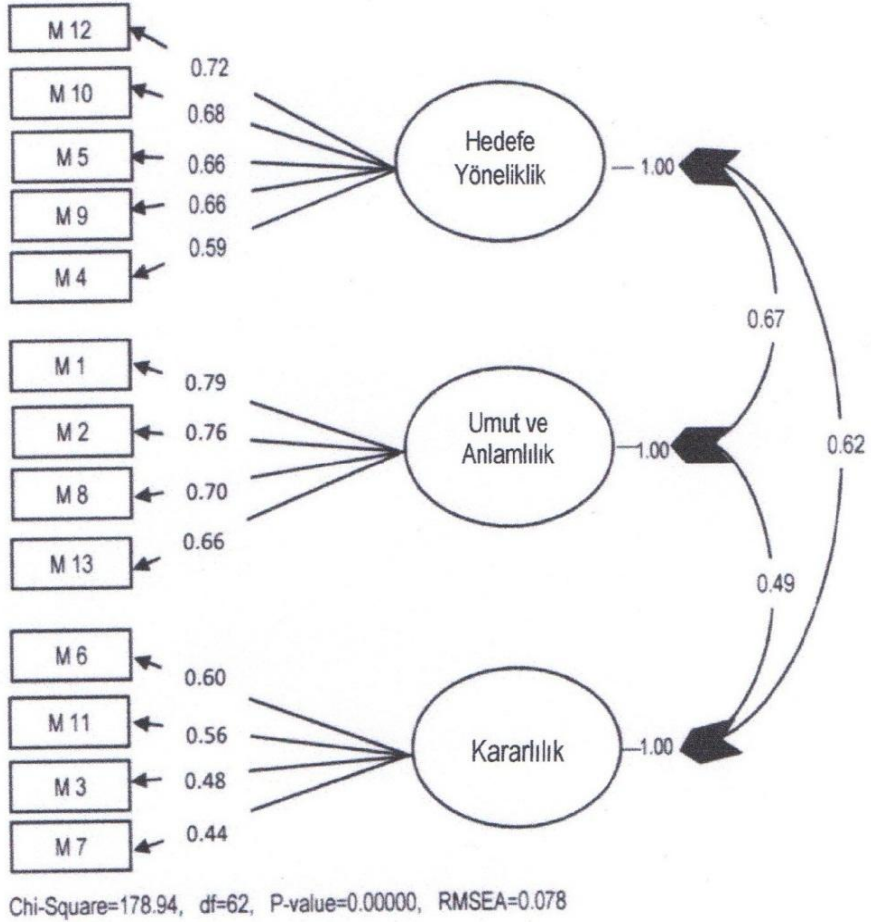
Tablo 10. KKUÖ'nün, Umud Ölçeği ve Yaşam Yönelim Testi ile Korelasyonları

Sıra No	Değişkenler	KKUÖ
1	KKUÖ	1
2	Umud Ölçeği (Snyder ve ark.)	.671**
3	Yaşam Yönelim Testi-YYT (İyimser Yaşam Yönelimi)	.542**
4	Yaşam Yönelim Testi-YYT (Kötümser Yaşam Yönelimi)	-.412**

** $n < .01$

KKUÖ'nin LISREL uygulaması ile modele ilişkin olarak elde edilmiş olan path diyagramı ve faktör yükleri ise Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. KKUÖ'ye ait LISREL Path Diyagramı ve Faktör Yükleri

Şekil 2'deki DFA sonucuna göre madde faktör yüklerinin .44 ila .79 arasında değiştiği gözlenmiştir. Bu veriler, Karaca-Kandemir Umut Ölçeği'nin 13 maddelik üç boyutlu yapısının doğrulandığını göstermektedir.

Güvenirlilik

KKUÖ'nün Cronbach Alpha İç Tutarlılık İndeksi ölçeğin tüm boyutları için ($\alpha = .82$)'dir. Ölçeğin test-tekrar test güvenirlilik katsayısı “*hedefe yöneliklik*” boyutunda ($r=.88$; $p<.01$), “*umut ve anlamlılık*” boyutunda ($r=.92$; $p<.01$), “*kararlılık*” boyutunda ($r=.66$; $p<.01$) iken, ölçeğin tüm boyutları için tutarlılık katsayısı ($r=.89$; $p<.01$)'dir. Ölçeğin eşdeğer yarılar yöntemi güvenirlilik katsayısı ise ($r = .74$; $p<.01$) olarak tespit edilmiştir.

Sonuç

Kültüre özgü özellikleri yapısında bulunduran umudun ölçülmesi, benzer birçok özellikte olduğu gibi zor bir konudur. Zira insanlar farklı kültürel ortamlara doğmakta, mutluluk ve kaygılarını farklı şekillerde yaşamakta ve farklı kavramlarla ifade etmektedir. Bu durum ölçek geliştirme çalışmalarının ilgili kültürel atmosfer içinde gerçekleştirilmesini gerektirmektedir. Ölçek uyarılama çalışmaları farklı kültürlerde geliştirilen ölçeklerin değişik kültürlerde kullanılmasını mümkün kılsa da, bir toplumun kendi kültürel kodlarından beslenerek geliştirilen ölçekler kadar işlevsel olamamaktadır. *Karaca-Kandemir Umut Ölçeği* Türk-İslam kültürel kodlarından yararlanarak bu kültürel ortamda yaşayan insanların umut düzeyini ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçek “*hedefe yöneliklik*”, “*umut ve anlamlılık*” ve “*kararlılık*” olmak üzere üç boyuttan oluşmaktadır. Yapılan psikometrik çalışmalar, üç boyuttan oluşan ölçeğin faktör yüklerinin yüksek sayılabilecek bir düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. Ölçeğin uyum indeksleri ise literatürde ifade edilmiş olan kabul edilebilir sınırların üstündedir. *Karaca-Kandemir Umut Ölçeği*'ne yapılan ölçüt bağıntılı geçerlilik analizleri, Snyder ve arkadaşlarının geliştirmiş oldukları *Sürekli Umut Ölçeği* ile ($r=.67$; $p<.01$), Scheier ve Carver'in *Yaşam Yönelim Testi*'nin iyimser yaşam yönelimi ($r = .54$; $p <.01$) ve kötümser yaşam yönelimi ile ($r=-.41$; $p<.01$) anlamlı korelasyonlar ortaya koymuştur. Ölçeğin Cronbach Alfa İç Tutarlılık Katsayısı .82, test-tekrar test

güvenirlilik katsayısı .89 ve eşdeğer yarılar güvenirlilik katsayısı ise .74'dır. Bu sonuçlar KKKÜÖ'nün umut ve ilişkili konularda yapılacak çalışmalarda kullanılabilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır. Değişik yaş ve meslek gruplarından oluşan daha heterojen gruplarla yapılacak yeni çalışmaların ölçeğin geçerlik ve güvenirliliğini daha da yükselteceği umulmaktadır.

Kaynakça

- Akman, Yasemin, Korkut, Fidan, “Umut Ölçeği Üzerine Bir Çalışma” *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 1993. ss. 193-202.
- Aslan, Özlem, Sekmen, Kamile, Kömürcü, Şeref, Özet, Ahmet, “Kanserli Hastalarda Umut”, *C.Ü. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 11 (2), 2007, ss. 18-24.
- Aquinas, Thomas, *Summa Theologica*, (Çev.: W. J. Hill), C: 33, McGraw-Hill, New York 1966’dan Aktaran Blaine J. Fowers, “Virtues”, (Ed. Shane J. Lopez), *The Encyclopedia of Positive Psychology*, Volume 2, (1016-1023), Wiley-Backwell, 2009.
- Aydın, Gül, Tezer, Esin, “İyimserlik, Sağlık Sorunları ve Akademik Başarı İlişkisi”, *Psikoloji Dergisi*, 7 (26), 1991, ss. 2-9.
- Bloch, Ernst, *Umut İlkesi I*, (Çev. Tanıl Bora), İletişim Yayınları, İstanbul 2013.
- Büyüköztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorumu*, Pegem Akademi, Ankara 2010.
- Büyüköztürk, Şener, Çakmak, Ebru Kılıç, Akgün, Özcan Erkan, Karadeniz, Şirin, Demirel, Funda, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Pegem Akademi, Ankara 2014.
- Çilingir, Lokman, *Umut Felsefesi*, Elis Yayınları, Ankara 2003.
- Corsini, Raymond J., “Hope”, *The Dictionary of Psychology*, Psychology Press Taylor&Francis Group, New York, 2002.
- Çoklu, Ömay, Şekercioğlu, Güçlü, Büyüköztürk, Şener, *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*, Pegem Akademi, Ankara 2012.
- Emmons, Robert A., “Duygu ve Din”, (Çev. Gülüşan Göcek), (Ed. Raymond F. Paloutzian, Crystal L. Park; Çev. Ed. İhsan Çapçioğlu, Ali Ayten), *Din ve Maneviyat Psikolojisi, temel*

- Yaklaşım Alanları ve İlgili Alanları*, (ss.469-502), Phoenix Yayınevi, Ankara 2013.
- Fromm, Erich, *Umut Devrimi*, (Çev.: Şema Yeğın), Payel Yayınları, İstanbul 2012.
- Fowers, Blaine J., "Virtues", (Ed. Shane J. Lopez), *The Encyclopedia of Positive Psychology*, Cilt: 2., Wiley-Backwell 2009, ss.1016-1023.
- Goleman, Daniel, *Duygusal Zeka Neden IQ'dan Daha Önemlidir?* (Çev.: Banu Seçkin Yüksel), Varlık Yayınları, İstanbul 2014.
- Goldstein, E. Bruce, *Bilişsel Psikoloji*, (Çev.: Okhan Gündüz), Kaknüs Yayınları, İstanbul 2013.
- Herth, Kaye, "Abbreviated Instrument to Measure Hope: Development and Psychometric Evaluation", *J Adv Nurs*, 17, 1992, ss. 1251-1259.
- Hume, David, *İnsanın Doğası Üzerine Bir İnceleme*, (Çev.: Ergün Baylan), Bilgesu Yayıncılık, Ankara 2009.
- James, William, *The Principles of Psychology*, Cilt: 1, Macmillan and Co., Ltd, London 1890.
- Kandemir, Fatih, *Umut-İyimserlik ve Dindarlık İlişkisi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2016, s. 45.
- Karaca, Faruk, *Din Psikolojisi*, Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon 2011.
- Kenny, Maureen E., Walsh-Blair,, Lynn Y. Blustein, David L., Bempechat, Janine, Seltzer, Joanne, "Achievement Motivation Among Urban Adolescents: Work Hope, Autonomy Support, and Achievement-Related Beliefs", *Journal of Vocational Behavior*, 77, 2010, ss. 205-121.
- Kierkegaard, Soren, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, (Çev.: M.

- Mukadder Yakupoğlu), Doğu-Batı Yayınları, Ankara 2013.
- Kübler-Ross, Elisabeth, *Death: The Final Stage of Growth*, A Touchstone Book:Rockefeller Center, New York 1986.
- Miller, Judith Fitzgerald, "Hope: A Construct Central to Nursing", *Nursing Forum*, 42 (1), 2007, ss. 12-19.
- Roeckelein, J.E., "Life, Theories of", *Elsevier's Dictionary of Psychological Theories*, Elsevier, Amsterdam – Boston – Heidelberg – London – New York – Oxford, Paris – San Diego – San Francisco – Singapore – Sydney – Tokyo 2006, ss. 362-364.
- Sarıçam, Hakan, Akın, Ahmet, "Bütünleyici Umut Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (15), 2013, ss. 291-308.
- Seligman, Martin E.P., *Öğrenilmiş İyimserlik*, (Çev.: Semra Kunt Akbaş), HYB Yayıncılık, Ankara 2009.
- Scheier, Michael F., Carver, Charles S., "Optimism, Coping, and Health: Assessment and Implications of Generalized Outcome Expectancies", *Health Psychology*, 4 (3), 1985, ss. 219-247.
- Schermelleh-Engel, Karin, Moosbrugger, Helfried, Müller, Hans, "Evaluating the Fit of Structural Equation Models: Tests of Significance and Descriptive Goodness-of-Fit Measures", *Methods of Psychological Research Online*, Cilt.: 8, No: 2, 2003, ss. 23-74.
- Schrank, Beate, Mag, Andreas Woppmann, Sibitz, Ingrid, Lauber, Christoph, "Development and Validation of an Integrative Scale to Assess Hope", *Health Expectations*, 14 (4), 2011, ss. 417-428.
- Scioli, Anthony, Ricci, Michael, Nyugen, Than, Scioli, Erica R., "Hope: Its Nature and Measurement", *Psychology of Religion and Spirituality*, Cilt: 3, No: 2, 2011, ss. 78-97.
- Snyder, C.R., *Handbook of Hope: Theory, Measures, and Applications*, Akademik Press, San Diego, San Fransisco, New

- York, Boston, London, Sydney, Tokyo 2000.
- Snyder, C.R., *The Psychology of Hope: You Can Get There from Here*, The Free Press, New York 1994.
- Snyder, C.R., "The Hope Mandala: Coping with the Loss of a Loved One", (Edt. Jane E. Gillham), *The Science of Optimisim and Hope*, Templeton Foundation Press, Philadelphia, London 1998, ss.129-142.
- Snyder, C.R., Harris C., Anderson J.R., Holleran S.A., Irving L.M., Sigmon S.T., Gibb J., Langelle C., Harney P., "The Will and the Ways: Development and Validation of an Individual Differences Measure of Hope", *Journal of Personality and Social Psychology*, 60 (4), 1991, ss. 570-585.
- Snyder, C.R., Ilardi, Stephen S., Cheavens, Jen, Michael, Scott T., Yamhure, Laura, Sympson, Susie, "The Role of Hope in Cognitive-Behavior Therapies", *Cognitive Therapy and Research*, Cilt: 24, No: 6, 2000, ss. 747-762.
- Snyder, C.R., Rand, Kevin L., Sigmon, David R., "Hope Theory: A Member of The Positive Psychology Family", (Edt.: C. R. Snyder, Shane J. Lopez), *Handbook of Positive Psychology*, Oxford University Press, Oxford-New York 2002, ss. 257-276.
- Sümer, Nebi, "Yapısal Eşitlik Modelleri: Temel Kavramlar ve Örnek Uygulamalar", *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6), 2000, ss. 49-74.
- Tarhan, Sinem, Bacanlı, Hasan, "Sürekli Umut Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3 (1), 2015, ss. 1-14.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2. Cilt, K-Z, "Umut" Maddesi, Ankara-1988, s.1515.